

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

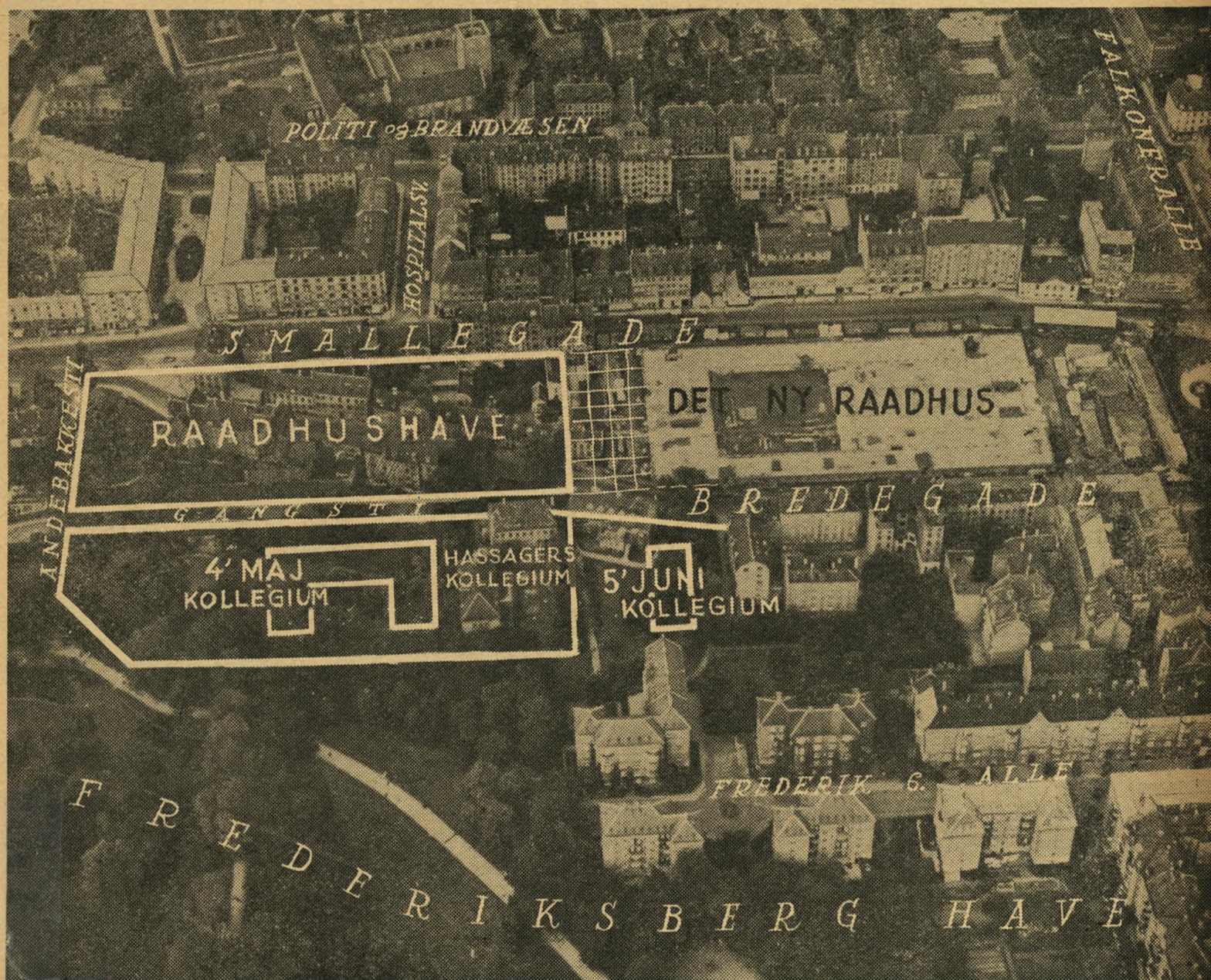
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Bagtænd

Udgivet af
KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Nr.

10

Okt. 1949

Inde i bladet: Holland søger kontakt med os * Aage Dahl uddyber sin Artikel * Leder: (Side 121) Protest mod en landsindsamling * Syv glemte nazister Opsigtsvækkende dokumentation om tysk KZ-lejr * Forsiden: Frihedskollegiet i København kommer til at ligge ved det nye rådhus på Frederiksberg.

Esbjerg

J. ANDERSKOUV

Civilingeniør
Esbjerg

Esbjerg ny Andelsmejeri

Nygaardsvej 37

Vejle

Aktieselskabet

De danske Bomuldsspinderier

Vejle — Valby

Holbæk

C. Zacho

Holbæk

Nykøbing F.

I. B. Bruun & Søn A/S

Nykøbing F.

Skive

BØRGE HANSEN

OST en GROS

SKIVE

Præsto

Axel N. Jensen

Manufaktur - Konfektion

Præsto

VI STARTER NOGET NYT!

Week-end til Bornholm pr. Fly

★

Den første Week-end Tur begynder d. 8. Oktb. Eventuel Deltagelse bedes venligst anm. 8 Dage forud af Hensyn til Reservationer etc.

De flyver fra København Lørdag Eftermiddag og retur Mandag Morgen. For 138,00 pro persona faar De Flyveturen, fuld Forplejning (incl. Betjening) paa et af Landets største og smukkeste Hoteller og Biltur om Søndagen til Øens Seværdigheder (Jons Kapel, Hammershus etc.)

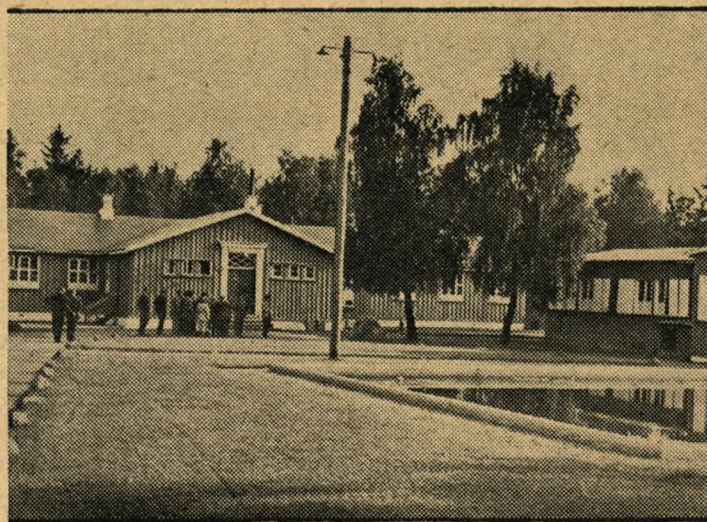
DAMS HOTEL

Rønne - Bornholm

Indtegning: Dantourist, St. Kongeng. 40, Kbhvn., Palæ 7800-7839

BRØDRENE HILLERS

Sjællands Jern & Staalforretning
Slagelse

»I en skøn, idyllisk egn, sidder vi bag pigtrådshegn,« sang Horserødfangerne under den tyske besættelse. Idag er det ikke alene Horserødeggen, der er skønhed og idyl. Idyllen er også flyttet ind i lejren, hvor appelpladsen, der i krigens tid som regel var eet stort ælte, nu — som billedet viser — er omdannet til en smuk, velfriseret græsplæne med et vandbassin i midten. I Horserød sidder idag ca. 106 kvindelige fanger, — hvoraf dog kun fire er landssvigere.

Holland søger kontakt med os!

En beretning om et dansk-hollandsk stævne af modstandsfolk

Af I. Chr. Jepsen. Haderslev

Efter en del besværligheder med turens arrangement, startede vi, 31 tidligere modstandsfolk fra Haderslev, den 27. august kl. 16 fra vor by. Efter en anstrengende tur gennem Tysklands ruiner kom vi søndag den 28. august til den hollandske grænsestation Vaals.

Ved grænsen var der mødt en modtagelseskommité på 17 medlemmer samt disses familie. Alle andre medlemmer var det blevet forbudt at tage til grænsen.

Den tyske kontrol tog ca. trekvart time, idet de sinkede os mest muligt, måske mest for at drille hollænderne, der stod 10 meter borte og råbte hurra og velkomstord til os.

Tværs over grænsen, ind under bommen, sendte de en lille 3-årig dreng med blomster som den første hilsen.

Straks på den hollandske side kom jeg samt begge chauffører ind på tolden — fem minutter — og alt var i orden.

Gensynsglæden var stor, vi kendte alle hinanden fra hollændernes besøg i Haderslev i maj d. å.

Da håndtryk var udvekslet til alle sider trådte formanden for fangeforeningen i Gewest Limburg frem. Han bød os officielt velkommen, derpå talte borgmesteren i Vaals og bød os derpå som byens gæster på en drink. Efter at jeg havde takket for velkomsten, førtes vi til byens førende hotel.

Under sang og tale nød vi det hollandske øl og genever.

Efter en times ophold fortsatte vi turen til Maastricht.

På restaurationen »In de Gouwe Paart« mødtes vi med alle vore venner, værten hr. Vos (selv tidligere fange), serverede en herlig souper for os alle. Betalingen var her, som alle andre steder, vi kom

gennem hollændernes arrangement, ikke tilladt. Alt skulle betragtes som gaver. En taler udtrykte ordene: »Som tak, fordi vi engang fik lov at smage af en danskers Røde Kors pakke.« Vi følte os benøvede af al den virak, vi blev overøst med.

Ca. kl. 24 sluttedes der af og vi gik med vore kvarterværter hjem. Nogle af os havde 20 km til logiet, idet vi blev indkvarteret i byerne Maastricht — Sittard — Geleen — Heerlen og Heer. At indkvarteringen skete så spredt skyldtes, at folk fra disse byer havde været med i Haderslev.

Tidligere kvartervært blev nu gæst hos den hollænder, der dengang boede hos ham.

Mandag den 29. august mødtes vi om formiddagen til en rundgang gennem byen, turistchefen M. van Grinsven førte os rundt og forklarede (på dansk) alt, hvad vi så.

Hans dansk var gebrokkent, han havde lært det ved selvstudium og havde først begyndt at lære det i maj d. å. Vi kunne dog alle forstå, hvad han mente.

Maastricht var en vidunderlig by. En af de ældste byer i Europa, vi gik langs de gamle fæstningsmure og porte fra Romertiden, gennem parker og gader til St. Servaaskirken — denne kirke stammer fra det fjerde århundrede.

Meget trætte sluttede vi på »Fort St. Pietersberg«, et ældgammelt fæstningsværk, nu er der indrettet sommerrestaurant.

Vor Bus kørte os herfra til Cannerberg. Under ledelse af jesuiterpræster besøgte vi her de underjordiske gange i bjerget.

Prægtige malerier — billedhuggerkunst — ornamentik, det ene syn skønnere end det andet lyste os i møde fra væggene,

hvergang præsten lod sin lampe lyse på dem.

Knap 3 timer tog turen gennem en del af gangene, der er fremkommet ved, at Limburgs beboere gennem århundreder har skåret limsten til deres huse i bjerget, mange steder bliver der stadig skåret nye gange. Alle kunstværker var udført af præster af jesuiterordenen, der benyttede deres fridag — onsdagen — til at samles her og arbejde videre på nye kunstværker. Som en særlig overraskelse til os mødte der een dansk talende og to tysktalende præster.

Under fortet »St. Pietersberg« i bjerget Zonneberg ligger verdens største beskyttelsesrum med plads til 40.000 mennesker.

Tilbage til Maastricht kom vi kl. 18.00, vi blev ført til rådhuset. Foran det forsamlede byråd bød borgmesteren os velkommen.

Dronningens adjutant, hr. Landschoot, der er landsformand for fangeforeningen N.V.E.P.G., mødte også frem for at bringe os en hilsen fra landsledelsen.

Efter at vi havde takket og sunget »Der er et yndigt land« bød tjenerne forfriskninger rundt. Hollænderne sang deres provinshymne og nationalhymnen. Førend vi tog afsked med byrådet, mødte en deputation fra Dahliaforeningen i Maastricht frem (dette er en forening af blomsterelskere, der dyrker blomster som hobby) og overrakte os en mægtig buket georginer i de danske farver. Efter 2 timers forløb tog vi afsked med byrådet.

Aftenen havde vi fri, men kvarterværterne havde lovet os så mange steder hen, at f. eks. jeg måtte med til sytten forskellige hjem, blev præsenteret — hilste stuen rundt — skulle se lejligheden eller huset — fik en forfriskning — sagde farvel.

Et kvarter var maksimum, min kvartervært stod med uret i hånden.

Dødtrætte gik vi til seng kun for at vi tirsdag morgen skulle overraskes påny.

Gennem den skønneste del af Limburg,

»det lille Schweiz«, kørtes vi langs Belgiens grænser til »Dreilanden punkt«. Hollands højeste punkt, hvor Hollands, Belgiens og Tysklands grænser mødes. På hotel »Bellevue« serverede værten kaffe for os. Den eneste betaling, han ville modtage, var vor autograf i gæstebogen. Videre kørte vi over Heerlen. Her blev vi udenfor byen modtaget af ledelsen for den lokale fangeforening. Blev i kortege kørt til rådhuset og i kælderen (hvor der var restauration) blev vi budt velkommen (første drink gave fra byen — anden fra foreningen og den tredje fra værten).

Videre kørte vi gennem kurbyen Valkenburg til »Cauberg«. Dette sted var en af tyskernes henrettelsespladser, ved monumentet holdt vi en kort mindehøjtidelighed og nedlagde en buket blomster med røde og hvide bånd.

Til Maastricht ankom vi kl. 17,30 og kørtes op foran stationen, restauratøren på banegården serverede derpå en ypperlig middag for os. Her var endvidere redaktøren af »Aantreten« (det hollandske medlemsblad) hr. van Staal og et hovedbestyrelsesmedlem (medlem af den hollandske rigsdag) William Bakker. Disse to var kommet fra et møde i Amsterdam for at være sammen med os ved en fest på »Fort St. Pieter« om aftenen.

Kl. 19.15 forlod vi banegården — møtte — trætte og snavsede. Hurtig rundt i

byen til kvarterværterne for at blive fikset lidt op og på slaget 8 — otte — mødte vi med vor fane i spidsen på fortet.

Medlemmer fra hele Limburg samt deres familie var mødt frem her. Desuden bar byrådet og deputationer fra forskellige foreninger tilstede.

Repræsentanter fra de forskellige klubber såsom Dachauklubben, Bergen Belsenklubben Sachsenhausenklubben, Buchenwaldklubben o. s. v. var mødt frem, mange havde rejst 2—300 km for at være tilstede. 6—700 mennesker var forsamlet, præcis på slaget otte begyndte festen.

Kl. 20,30 afbrød musikken, alle vi danske deltagere blev kaldt frem på dansegulvet, hvor formanden for Maastricht afdeling overbragte os sin tak for god behandling i Haderslev. Som et synligt bevis fik vi overrakt en miniatureudgave af deres foreningsflag samt et skriftligt takkebrev (skrevet på dansk og hollandsk). Efter at andre gaver var blevet delt ud, overrakte vi efter en takketale et dannebrogflag på hæftet en af deltagernes armbind til vore venner. Under stormende jubel gik vi tilbage til vore stole rundt om i salen.

Og dansen gik — for at blive afbrudt af borgmesteren, der holdt en begejstret tale for og om Danmark.

Hovedbestyrelsesmedlemmet W. Bakker talte derpå, hvorefter vi atter fik overrakt blomster fra Dahliaforeningen.

Vi danskere havde oversat Limburg-hymnen til dansk, havde lært os melodien og sang, stående på dansegulvet, under hele forsamlingens jubel sangen igennem.

Festen skulle slutte kl. 1.00, borgmesteren syntes, stemningen var god og meddelte, at der kunne fortsættes til kl. 3.00 og fortro det og sagde: »Jeg mente kl. 5.00.«

Dødtrætte, søvnige og micodrinthungrende mødte vi hinanden i byens gader næste dag — jagten på souvenirs var startet.

Kl. 14.00 kørte vi i bussen til kulminen »Maurits« i Geleen/Lutterade, det viste sig, at omtrent hele ledelsen på denne statsmine var tidligere fanger. I otte mands hold førtes vi rundt på hele minen, fik at se alt, hvad vi ville. På minen arbejder der ca. 10.000 mand, heraf arbejder halvdelen under jorden.

Efter flere timers spadseretur gennem minen sluttede vi i kantinen, hvor vi for at få kulstøvet ud af halsen fik serveret — saltsild, citronvand og kokuskager.

Videre kørte vi til folkeparks »Steinerbosch-Stein«, hvor afdelingen Steinebosch opvartede med et prægtigt aftensbord.

Kl. ca. 20 var vi atter i Maastricht. Det var meningen, vi skulle tidligt til sengs. Men farvel, oh nattesøvn! Mandagens aftenure blev gentaget.

Ordet »skål« blev populært i hele Lim-

[De danske gæster og de hollandske værter

burg. Da jeg blev præsenteret for en højere embedsmand (der havde læst dagens avis) trykkede han mig således i hånden og sagde: »Skål-skål.«

Tidlig næste morgen startede vi med vor danske og to hollandske busser på et togt (indkøbsrejse) til Belgien og Luxembourg. 107 deltagere ialt. Vandfaldet »Cascade de Coe« var første stoppested. Midt i Ardenerskoven, højt over havet, havde en af de hollandske busser uheld med bremserne. To timers uventet ophold fik vi — uforglemmelige timer. I de resterende busser kørte vi videre til Clervaux, her afventede vi en bus, der telefonisk var bestilt i Maastricht.

Ah, hvor vi købte. Alt var at få, blot man havde penge. Bilerne blev læsset — bananer — rosiner — svedsker — appelsiner — druer — chokolade — kaffe — ferskner, alt det, vi dog alligevel længes efter her i vort kære land. Vi danske var dog ikke de værste, hollænderne gjorde os rangen stridig.

Langs Luxembourgs grænse kørte vi videre, kun en smal flod skilte os fra Tyskland og Sigfriedlinien.

»Vi hænger vasketøj på Sigfriedlinien« sang hollænderne. Ved slottet Oranienburg (herfra stammer den hollandske kongeslægt) gjorde vi atter holdt. Mange hundrede meter over havet stod vi og sagde: »Åh.«

Byen Luxembourg, her kunne man have gået i dagevis, vi havde 1½ time.

På tilbagevejen kørte vi over slagmarkerne ved Bastagne og sluttede i Liège (Lüttich) med et animeret kaffebord, og kom til Maastricht kl. 3 nat.

Fredag morgen kl. 9,30 mødtes vi atter. Vi skulle hjem. Guvernøren (på dansk Amtmanden) havde afbrudt sin ferierejse i Frankrig for at komme hjem og hilse på os.

Kl. 10 pr. mødte vi på gouvernements-gygningen. Kl. 13 gik vi derfra, fyldte til randen af overraskelser, ingen af os havde troet, at danskerne havde en sådan »goodwill« i Holland.

Afskedens time kom, kl. 14 blev den endelige afsked.

Op gennem Limburg blev vi ført af personbiler, hollænderne havde lige så svært ved at sige farvel som vi.

Enkelte deltagere havde ikke kunnet tåle strabadserne og brød sammen. Straks mødte hollænderne med en personvogn, vore protester blev ikke modtaget, op gennem Holland til grænsestationen Denekamp kørte de vore syge kammerater, det var »kun« ca. 400 km. Noget lignende kunne vi vist ikke have præsteret i form af gæstevenskab.

I bussen fortsatte vi via Nijmegen til Arnhem, hertil var indløbet meddelelse om, at fangeforeningen i Apeldoorn forventede vort besøg. Vi var trætte og ud-kørte af alt det, vi havde set og fået. Kl. var 21.

Da jeg i telefonen forklarede om delta-gernes træthed, blev der sagt: Hele foreningen har siden kl. 17 stået opstillet og ventet på jer.

Vi gik til den igen. Apeldoorn, et sandt triumftog.

Henimod midnat listede vi mod grænsen. Vore hotelværelser var bestilt, vi kunne få to timers hvile, førend vi skulle hjemad. Det blev for lidt, vi afbestilte værelserne og kørte lige igennem.

Op gennem Tyskland over Delmenhorst—Bremen til Hamburg.

Hos Hiltgunt Zassenhaus i Hamburg blev vi trakteret med kaffe, derpå rundfart i Hamburg. Til Neuengamme måtte vi ikke komme på besøg, kørte i stedet for til Dessauer Ufer—Bullenhuserdam og Spaldingstrasse.

På grænsen blev vi hurtigt færdig og kl. ca. 21 var vi atter i Haderslev.

En oplevelse rigere — nej ikke een, men mange — alt dette kunne vi takke vore hollandske venner for.

Bussen, vi kørte i, tilhørte L. Lauritzen, Tønder. Chauffør var, som vi, tidligere modstandsfolk.

Det er for billigt! —

Af pastor Poul Riis

Et svar på sognepræst Aage Dahls artikel »Fem år efter« i sidste nr.

Hval vil egentlig Aage Dahl med sin artikel? — Er det meningen at give et indtryk fra de første danskes indrykning i lejren? — Lad gå, det lader sig læse, der som der gives en nøgtern beskrivelse af forholdene.

Men Aage Dahl ødelægger det hele ved ganske usagligt at lange slag ud til højre og venstre. Dertil kommer, at det hele er svøbt ind i føleri.

Det er beskæmmende, at en modstandsmand kan tage således på »det tyske spørgsmål«. Dahls løsning er efter fremstillingen, at nu er der ikke andet at gøre end lade hadet til dette folk leve. Dette had er endog ikke begrænset til denne verden — det når helt ind i evigheden. Hvordan min kollega i Horsens kan forene dette med et kristent livssyn er mig uforståeligt.

Havde han sagligt gjort op, at når dette folk havde forsyndet sig så meget, at det ikke var eksistensen værd som folk, så måtte resultatet blive: Udslettelse af folket eller i hvert fald så tvungne forhold,

at det ikke var menneskeværdige kår for et »normalt« folk. Det var der dog en vis konsekvens i, hvad der ikke er i Dahls artikel! — Noget andet er, at vi i så fald havde lært lidt rigeligt af nazisterne.

En anden mulighed er den, at vi anerkender, at det tyske folk har elementer i sig, der er i stand til at bygge noget sundt op på demokratisk basis. Det er disse elementer, der i sidste fald skal have støtte — også vor støtte!

Selvfølgelig skal nazisme bekæmpes, hvor den inden for det nye Tyskland atter træder frem. Det skal også kraftigt betydes tyskerne, at deres optræden i Sydslesvig i mange tilfælde ikke har noget med demokrati at gøre!

Tysklands skyld! — Eet er i hvert fald givet: Man når intet i retning af at lære et folk skyldfølelse ved at holde det nede i skidt, medens man selv står oppe på det tørre og taler store ord. Også dette er for billigt! Ser vi hver for sig tilbage på, hvor ofte vi selv svigtede under vort KZ-ophold, så må vel de fleste af os vist derfra hente den erfaring, at der i ethvert menneske ligger en uhyggelig portion

egoisme gemt. Stoffet, vi mennesker er fævet af, er vist ikke så forskelligt endda!

Selvfølgelig er der et spørgsmål om Tysklands skyld. Vi skal måske også tale til dette folk derom. Hvor meget ved jeg ikke! — Personlig vil jeg foretrække, at folkets egne repræsentanter selv gør det. Det batter nu mere!

Dahl antyder også »afnazificeringen«. Ja, den lider samme skavank i Tyskland som her. Det er de små syndere, det går hårdest ud over. Selvfølgelig bør vi påtale dette. Men lad det ske sagligt og ikke ud fra en følelsesmæssig begrundelse.

Der var en tid, hvor det var »dyrt« at være dansk. Da var der en del, der ikke talte med høj røst. Den samme flok brugte store ord efter 5. maj om deres had til Tyskland. Derved viste de — mente de selv — bedst deres danskhed.

— Det virker forstemmende at høre de samme toner »fem år efter« fra en mand som Dahl.

Det har liden interesse at få at vide, hvilke hadefulde følelser, Dahl er besjælet af. Vis os hellere en vej frem »fem år efter« —og helst en ikke så billig, men mere positiv vej!

Poul Riis.

Til klaring!

Pastor Aage Dahl uddyber sin artikel »5 år efter«

Som man kunne vente vakte Aage Dahls artikel »5 år efter« i sidste nummer af Pigtråd et vældigt røre.

Et meget stort antal dagblade har omtalt artiklen og den har været nævnt i en del kronikker.

Størst har røret måske været i Horsens, hvor Dahl jo har sin gerning.

For at bringe klaring har Dahl skrevet en kronik til Horsens Socialdemokrat. Den uddyber på udmærket måde hele problemet om det tyske skyldspørgsmål.

Når jeg beder om plads for nedenstående, er det ikke i første række af hensyn til mig selv og min stilling i menneskers øjne, heller ikke for deres skyld, der gløder af raseri og hyklet forargelse, men for deres skyld, som kender mig og har vist mig tillid som præst, som er bedrøvede i deres forargelse, fordi de ikke forstår hele sagen.

Når formanden for mit menighedsråd venligt har prøvet at værne om mig og siger, at jeg har skrevet som privat menneske og ikke som præst, så kan jeg ikke tage dette til indtægt. Jeg ved jo godt, at der tales om, hvad en mand siger som privatmand, og hvad han siger som formand for en forening, eller hvad en mand siger som privatmand eller som politiker.

Men denne dualisme har jeg aldrig kunnet forlige mig med.

Jeg er een, og hvad jeg siger og skriver, siger og skriver jeg som kristent menneske og præst; jeg ved, at jeg skal stå Gud til regnskab for det og prøver at se tingene i hans lys og i lyset af min tro på ham. Det gælder også min artikel i anledning af 5 årsdagen for oprettelsen af dødslejren i Husum. Jeg står inde for hvert ord i den med den gerning, jeg står i, og den tro, jeg bygger på.

Man holder ikke af ordet had. Og dog dækker det ord jo helt det kristne menneskes forhold til det djævelske, hvor forsagelsens ord virkelig betyder noget. Og vi synger jo, uden at forarges, om Gud, at synd og død han hader.

Jesus beder for sine fjender, men han beder ikke for Djævelen. Jesus kan forarges, så han i templet griber pisen og jager dem, der vanhelliger det, ud; det har sikkert forarget mangfoldige af hans samtidige mægtigt, men jeg har aldrig i min samtid hørt nogen forarges over det.

Læs i apostl. gerninger kap. 5 om Peter og Ananias og Safira, eller i det 8. kap. om Peter og Simon Mager. Der er også grund til forargelse der, og dog siges der navnlig i det sidste stykke noget om tilgivelsen og forudsætningen derfor, hvis man har begreb om at læse.

En februarnat, i 1945 blev vi danske

I Aalborg indviedes en mindelund for de 23 aalborgensere, der faldt i frihedskampen. Det skete den 27. september. I forbindelse med indvielsen nedsattes en urne med asken af en ikke identificeret aalborgenser, som døde i tysk koncentrationslejr.

vækket i en af blokkene i Neuengamme. 20—30 af de raskeste af os blev taget ud, vi skulle trække to store »anhængervogne« ud til jernbanen, der skulle komme en sygetransport fra en af arbejdslejrene. Jeg var iblandt dem, der var med, og om jeg så bliver 100 år, glemmer jeg aldrig den oplevelse.

Tre—fire dage havde disse mennesker været under transport i en kreaturvogn, uden tæpper, uden halm, iført deres pjaltede, skidne blåstribeede fangetøj, vævet af bomuld og hør. Det var for største delen franskmænd, de led endnu mere under kulden end vi andre.

De færreste kunne gå selv, vi måtte bære dem over på vognene. Det var en jammer uden lige, vi kunne sagtens bære dem, de vejede intet, men de skreg og jamrede, vi havde jo ikke begreb om at tage rigtigt på dem, og man væmmedes ved at røre ved dem, tilsølede som de var af deres egen og andres urin og afføring, stinkende af den og deres flegmonesår. Ingen gør sig begreb om den stank, der var, det var næsten uudholdeligt blot at gå ved siden af og bagefter skubbe vognen

ind til lejren og hen til badeanstalten. Den nat så jeg Satan selv, så ham som levende virkelighed, så ham i det tyske folks bestialske ondskab. Dette kunne kun føres igennem, når et folk stod bag ved det. Da vi kom til badeanstalten, så jeg et andet syn, lægerne og sygepasserne kom ud og bar dem ind, tog dem som små børn og trøstede dem og tyssede på dem, det var danske, franske og hollandske læger, en moder kunne ikke være ommere mod sit lille barn end disse mænd var det mod dem; da så jeg Gud og bad til Gud, ikke for det tyske folk, det kunne jeg ikke, så lidt som jeg kunne bede for Djævelen, men for disse elendige mennesker. Mange døde i badet, hvor mange det lykkedes at redde af de 300 mænd, ved jeg ikke; bagefter hentede vi ligene af de døde ude i kreaturvognene. Det er oplevelser af denne art, og jeg har mange flere, der dikterer min stilling til tyskerne. Det er for dette Guds dom er over dem, og denne dom vil jeg ikke række hånd til at gøre til intet, før det selv angrende kommer og beder: Forbarm jer over os!

Men det er ikke sket endnu.

Men nu bjergprædikenen: Dømmer ikke! Tilgiver! Vær barmhjertig! Jeg vil mene, at det er de færreste, der har forstået Jesu bjergprædiken rigtig. Langt de fleste opfatter den som en samling mere eller mindre holdbare leveregler, som man normalt tager af, hvad der passer i ens eget kram, og fordrer mere overholdt af fra andres side, end man selv gør. Det er de kristnes lovebog.

Dette er efter min mening en fundamental misforståelse. Jesus holder det meste af bjergprædikenen til jøder, som troede, at loven var vejen til frelse. Han viser dem, at så frelses ingen, for loven kan intet menneske holde, hvor gerne han end vil.

Elsk eders fjender! Hvem af os gør det? Ja, på afstand, når han ikke er personlig nok, så kan man jo snakke om det, men den, som har rørt ved vore ømmeste steder, som har gjort os hårdest imod, som vi står i bitter kamp imod? Nej, vi orker det ikke. Mon nogen tror, at Hedtoft elsker Aksel Larsen, eller Knud Kristensen elsker Gustav Rasmussen eller omvendt?

Elsk din næste som dig selv! Hvem af os gør det? Jeg ikke! og vil nogen sige, det gør jeg, så tror jeg ham ganske simpelt ikke.

For mig er bjergprædikenen ikke en morallære eller en lovebog, den er et evangelium. Til trods for vor afmagt overfor alle moralens krav, så giver Gud sin søn til vor frelse, og håbløse som vi er, skal vi frelses ved troen på ham; og det er et tilbud til alle, ikke blot til mig og mine meningsfæller og landsmænd, også til mine fjender, også til tyskerne, for Gud er med al sin strength bedre end jeg og barmhjertigere end jeg. Han er barmhjertig, men også strengere. Enhver, som tror og bliver døbt, skal blive salig, men den, som ikke tror, skal blive fordømt. Så barmhjertig og så streng.

Men derfor er det, jeg tror, jeg kommer i himlen. Jesus lyver ikke i dette. Og jeg tror på ham, så jeg tvivler om, at noget menneske i Danmark kan være mere bundet til ham og afhængig af ham, end jeg er det og er blevet det, trods mit had og hele min forkommenhed under alt det djævelske, jeg har måttet igennem. Uden hans barmhjertighed, var jeg overhovedet intet.

Vi skal bede for vore fjender! Det gjorde Jesus! Ja, og Jesus kunne det, for midt i sin menneskelighed var han og faderen eet! Men hvem af os kan det? Jeg har nok hørt mennesker gøre det? Men for mine øren har det mere klinget af hykleri og farisæisme end af kristendom. Vi kan bede i vort fadervor: Forlad os vor skyld som og vi forlader vore skyldnere! Jeg gør det jo selv. Men vort eneste håb er det dog, at Gud vil give os meget, meget mere end vi beder om.

Den eneste sande måde, jeg kan bede for det tyske folk på er: Fader, forbarm dig over dem! Jeg kan det ikke!

I dette ligger der hverken hovmod eller pral. Jeg har selv lidt mere derunder, end de fleste af dem, der vil tage forargelse af min stilling, jeg føler mig sjælelig tilsvinet mange gange. Men jeg vil bestemt sige, at det er ikke mig selv, men tyskerne, der har gjort det.

Og bag dette ligger der hverken nationalisme eller chauvinisme, ingen af de

ting præger min indstilling til problemerne eller har nogen sinde gjort det; men der ligger en fast overbevisning om, at kun når mennesker kommer til at høste den sæd, de selv har sået, høste den efter Guds ubønhørlige lov, er der mulighed for at mennesker ledes til anger og omvendelse. Da er tiden inde til at vise barmhjertighed, ikke før. Barmhjertighed og øllebrødsbarmhjertighed er ikke det samme. Barmhjertigheden rejser den sønderknuste op, øllebrødsbarmhjertigheden, der kommer halsende med tungen ud af halsen, før tiden er inde, forhærder og argger både mennesker og folk. Det er det tyske folk selv en levende illustration til, hvis man kender en lille smule til dets historie.

Men så er der endelig til sidst lignelsen om den barmhjertige samaritan. Bliver jeg ikke selv der præsten, der går forbi, jeg der dømmer den tyske provst i Husum så strengt!

Det, der forargede mig i hans forhold, var den arrogance, hvormed han i sin præstedragt stillede sig op og så på os; han var der ikke blot som præsten, der gik forbi, han var meget mere levitten, der gik hen og så på den skamlåede mand, før han med et skuldertræk gik videre. Mon nogen, der har læst lignelsen, har indbildt

Et par tyske officerer besaa engang under besættelsen et vinkeskip.

— Det er ikke særlig imponerende, sagde de til opsynsmanden.

— Nej, saamænd, svarede denne, men vi har da erobret England 2 gange med den slags baade.

sig, at Jesus mente præsten og levitten var på himmelvejen?

De var ganske simpelt på samme vej som røveren. Når jeg satte sagen på spidsen ved at skrive om det blå øje jeg ville give manden, så var det ganske simpelt for at tvinge læserne til overvejelse. For selvfølgelig tror jeg ikke på slagsmål i Guds rige.

Men der lå i det, at manden havde i den grad sønderbrudt alt kristent fællesskab imellem os, så jeg ikke med min hjerne i hvert fald kan fatte, hvorledes selv Guds nåde og kærlighed skal kunne bygge bro over det svælg, der er blevet.

Ja, men falder jeg ikke selv ind under den samme dom, og styrter i den grav, jeg gravede for andre. Det ville jeg gøre, hvis det tyske folk i sit forhold virkelig var at ligne ved en mand, der er faldet iblandt røvere; men dette billede kan jeg blot ikke godkende. For mig er det røveren selv, og han må, det siger Jesus og ikke jeg, enten gå gennem omvendelsens ild til himlen eller blive i helvedes ild.

Det bliver stadig den samme historie: Gud har frelse og salighed til alle, men kun den kan modtage den, som rækker hænderne ud efter den for at modtage.

Aage Dahl.

for, men når vurderingssummen ikke har oversteget 100 kr., ser man bort fra et evt. betalingsspørgsmål.

Man har overvejet ønskeligheden af, at effekterne evt. blev desinficerede inden udleveringen, men lægesagkyndige har ment det overflødigt, da det i intet tilfælde drejer sig om beklædningsgenstande.

Effektsættene er fremsendt, ledsaget af en standardskrivelse, men i de tilfælde, hvor effekterne sendes til efterladte, følger dog et personligt brev med.

Næste sending kan ventes omkring 1. november. Den bliver på 350 sæt. De fremsendes fra den danske militærkommission i Berlin til den danske general-konsul i Hamborg, der så lader dem gå videre til Erstatningsrådet.

Man skal ikke selv hente tingene i Erstatningsrådet, men blot rolig afvente tilsendelsen.

Har man skiftet adresse, efter at man i sin tid gjorde ejendomsretten gældende overfor de fundne sager, bedes man dog underrette Erstatningsrådet derom. Adressen er Dr. Tværgade 7, København K.

Vi har tidligere her i bladet bragt listerne over, hvilke ejendele, der var fundet. Vi kan dog tilføje, at de fangekammerater, der kom f. eks. til Stutthof og Sachsenhausen, ikke må gøre sig håb om at blive blandt de heldige, da alle deres ejendele må anses for tabte.

STATSMINISTEREN til K-Z-film

Statsministeren og justitsministeren overværede efter en invitation fra »Foreningen af Gestapofanger« tirsdag formiddag den 20. sept. en forevisning af den czekiske film »Glem ikke« om fangers oplevelser i de tyske KZ-lejre. Også rigsadvokaten og højesteretspræsidenten, overværede forevisningen.

Hver af deltagerne fik overrakt det sidste nummer af Pigtråd.

Filmsforevisningen gjorde et dybt indtryk på de indbudte.

Ny sending effekter fra Neuengamme kan snart ventes

Der er nu ialt udsendt effekter til 250 fangekammerater.

Det drejer sig om fundne effekter fra Neuengamme. De forskellige ting var om-

hyggeligt indpakket af tyskerne og forsynet med fangenumre.

Udenom de tyske poser har englænderne lagt deres eget omslag, forsynet med særlige engelske indregistreringsnumre.

Effekterne er hjembragt i denne omgang af danske politifolk, der var på besøg i Tyskland på det tidspunkt, da de 250 sæt ejendele var blevet frigivet.

Gennemgående drejer det sig ikke om ting af større pengeværdi. Der er tale om en del ure, der mærkværdigvis nok går ganske godt endnu trods de ca. 5 års opmagasinering. Der er også gamle, mugne redekamme, en del gamle breve og enkelte tegnebøger, hvoraf indmaden dog er fjernet i sin tid af lejrpersonalet.

Desuden er der tale om personlige fotos, bl. a. familie billeder, sendt af vennerne derhjemme, endog indrammede. En del ringe er der også. 6—7 af dem er klippet over, og det kan bevises, at SS'erne har foretaget en sådan overklipping i tilfælde, hvor ejermændene ikke kunne få ringen hurtigt nok af.

Man har rejst spørgsmålet, om der eventuelt skal ydes betaling for de effekter, der nu tilbageleveres.

I erstatningsrådet oplyser man på vor forespørgsel, at det vil der kun blive tale om i 2—3 tilfælde, hvor det drejer sig om meget kostbare ure, som den pågældende ejersmand jo har fået udbetalt erstatning

Fuldmægtig Thorstholm med indholdet fra een af pakkerne

Pigtraad

Organ for
KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Kontor:

Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund
Kontortid: 9—12,30. Giro 780, Tlf. OR. 5075.

Redaktør:

Johs. Fosmark, Slagelsegade 9. 2., Øbro 8537.

Forretningsfører:

H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, OR. 5075.

Tryk:

Hak Jørgensen, Sturlasgade 14, Kbhn. S.

MEMBER OF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

Million-beløb bortødsles i Bonn.

Men nu skal Danmark betale flygtninge-miseren i Tyskland

Gennem presse og radio gøres der for tiden et agitationsarbejde for en landsomfattende indsamling til et hjælpearbejde blandt de tyske flygtninge i Tyskland.

En gruppe præster har været på besøg i tyske flygtningelejre, for at de nu kan rejse land og rige rundt og påkalde befolkningens medlidenhed, så man giver til landsindsamlingen. Man har sat sig det som mål at få hver husstand til at give gennemsnitlig en krone, så man når op på en million.

Det hele smager af, at vi skulle have en dårlig samvittighed, som vi nu skulle stive lidt af.

Hele denne aktion forekommer mig at bygge på een stor misforståelse. Ja, det forekommer mig, at hvis man tænker hele sagen fordomsfrit igennem, er den påtænkte aktion så fjollet, at man bør standse den med det samme.

I nattens mulm og mørke faldt de ind i vort land uden forudgående krigserklæring og på trods af en ikke-angrebspagt. I løbet af besættelsens år arresterede de en snes tusinde patrioter, mishandlede og sultede flere hundrede til døde i deres eget fædreland.

Ikke destomindre tog vi imod 200.000 tyske flygtninge, der kom herop. Vi indrettede boliger til dem, underviste deres børn og unge, byggede kirker og biografer for dem. — *Det kostede os 500 millioner*, og da de langt om længe kom tilbage til deres land igen, medgav vi dem rigelige mængder af fødevarer.

De tyske forvaltere havde i okkupationstiden udsuget vort land for et beløb, der overstiger 12 milliarder kr.

Og der har ingen røster rejst sig i det nye Tyskland for, at skadeserstatningerne skal udredes. Derimod stod millioner af tyskere og jublede, hver gang systemet havde foretaget nye okkupationer.

Enhver kender af Tyskland gennem dets forrykte Hitlertid indrømmer jo blankt, at det store flertal af befolkningen stod bag forbryderen, så længe det gik militært fremad for ham.

Det store flertal var med på unoderne, derfor kan det store flertal heller ikke i dag løbe fra ubehagelighederne ved at stille sig op under dansk præstebesøg og synge salmer.

Det, der foreligger i flygtningesagen, er i denne henseende et tysk anliggende, som må løses ved forenede anstrengelser af det tyske folk.

At overføre væsentlige dele af Tysklands genopbygningsopgaver til udlandet vil også være psykologisk forkert, da man derved vil fratage det tyske folk den oplevelse, det er at bære sit eget lands genopbygning.

Det havde været en bedre opgave, om det økonomiske arbejde gik i spidsen for en løsning af flygtningespørgsmålet i Sydslesvig, hvor vore egne landsmænd nu gennem flere år har været plaget af 250.000 østprojsiske flygtninges huseren i deres egne hjem og ofte har oplevet fordrivelse fra erhverv og hjem.

Præsternes indsamling argumenterer med, at bl.a. Sverige, Norge og Schweiz har gjort en indsats og at vi ifølge traditionen må følge deres eksempel.

Argumentet er helt forkert.

Vi har ydet. Vi har ydet langt over evne. At de nævnte lande så nu også yder en håndsækning, kan vi ikke have noget imod.

Man har nævnt til forsvar for tyskerne, at de selv har gjort en betydelig indsats på 2—3 milliarder mark.

Tallet kan synes stort, men nærmere betragtet latterligt lille.

Det danske folk har ofret en halv milliard på de tyske flygtninge.

Det danske politi afslørede en mindeplade for befrieren, Folke Bernadotte den 19. september, 5-års dagen for politiets deportering

Skulle Tyskland med sine ca. 20 gange så store befolkning som Danmark yde en tilsvarende indsats som vi — deres fjender — har ydet i denne sag, skulle man op på 10 milliarder.

I stedet for nu at lade en halv snes præster rejse rundt i Danmark og påkalde medlidenhed med vore plageåndere fra okkupationstiden, vil jeg meget anbefale, at man beder dem rejse ned til Bonn og holde deres taler der.

Midt i en nødstid i Tyskland bygges der af den nye regering for millionbeløb. Alene til ombygning af selve regeringsbygningen er allerede anvendt 5 millioner mark, og der er ialt udført og planlagt arbejder i den nye regeringsby til 68½ million mark til forberedelserne af den nye regerings anbringelse.

Det er så meget mere letsindigt, som det endnu slet ikke ligger fast, at Bonn skal være regeringsbyen.

Ved åbningen af den nye vesttyske rigsdag anklagede formanden for det vesttyske socialdemokrati, Kurt Schumacher, den tyske rigsdag for, at man ikke ydede en større indsats overfor landets egen flygtningehær. Udlandet havde her gjort en langt større indsats end Tyskland selv.

Rejs til Bonn og sig til dem, at de skulle skamme sig over at bortodsle millionbeløb til ting, der er luksus, så længe mange tusinder af deres landsmænd lider nød.

Johs. Fosmark.

Redaktionsudvalget.

Til redaktionsudvalget er nyvalgt kontorchef, kaptajn F. B. Larsen.

Herefter består redaktionsudvalget af:

Forbundssekretær, pastor Poul Riis, seminarieførstander Paul Holt, kaptajn F. B. Larsen med kommunelærer Johs. Fosmark som ansvarshavende redaktør.

Hvem var i Auschwitz?

Auschwitz-komiteen anmoder alle tidligere fanger fra Danmark om at oplyse, hvornår de var i lejren, i hvilken blok de boede, og hvilken arbejdskommando de tilhørte.

Man vil også gerne have oplysninger om, hvilke danskere der omkom i lejren.

Man bedes skrive til

Generalsekretær Rosenberg,
Neue Schönerstrasse 3,
Berlin.

Benådninger!

Per Birkedal Hansen, Orla Christensen og Helge Klein Nielsen, dømt for boddeltjeneste hos Gestapo, er blevet benådet og deres straffe omsat til fængsel på livstid. De er alle tre dømt for grove mishandlinger af fanger.

Israel hædrer Bernadotte

I anledning af 1 års dagen for grev Folke Bernadottes død vil staten Israels regering lade en mindeskov plante som anerkendelse for hans arbejde for freden i Palæstina.

Skoven bliver plantet på et areal af 1000 dunam land i Judeabjergene nær Jerusalem. Af klimatiske hensyn vil skoven blive plantet tidligt på vinteren, og mindehøjtideligheden vil finde sted i december eller januar.

Den afdøde greves enke har bifaldet denne plan.

Efterlysning

Den tyske tidligere fange i Sachsenhausen Walther Grimmer (19a), Krossen/Elster, Schlossstrasse 19, Tyskland, søger forbindelse med danske venner fra Sachsen-

hausen. Han arbejdede i lejren som Revier-Läufer.

Fårhus-barak bliver Feriekoloni

En filial af »Fårhus-lejren«, barakken i Hjerpested, vil nu blive overtaget af det såkaldte Hjerpested-udvalg, således at der her vil blive en feriekoloni for københavnske børn i de egentlige sommermåneder, og dernæst sydslesvigske børn i den øvrige tid af sommeren, f. eks. i form af lejrskoler under kyndig vejledning.

Frihedskollegiet i Aalborg

Frihedskollegiet i Aalborg, der skal stå færdigt til 4. maj 1950, har fået en stor gave af den komité, der har forestået indsamlingen til et mindesmærke for frihedskampen i Aalborg.

Komiteen har allerede tidligere skænket

Dachau-Klubben

afholder

Efterårssammenkomst

i Cirkelordenens lokaler,
Falkoneralle 96¹

Søndag den 20. november kl. 19.

Program: Andespil og dans m. m.

Gratis entré, Baltegn skal løses.

Bestyrelsen

Værelse søges

Logi søges i København til min 20årige datter

Assurander Borresen
Frederikshavn

Du er blevet forbigået ved indbydelsen til et gæstebud eller ved en hilsen. Ved en rådslagning har man tilkaldt en anden end dig. Hvis alt det nu er virkelige goder, bør du glæde dig over, at andre har fået del i dem. I modsat fald er der ingen grund til at være ked af, at de gik din næse forbi.

(Epiktet, ca. 60 e. K.).

kollegiet et relief af professor Utzon-Frank, men der er stadig så mange penge til rådighed, at man har tilbudt at betale en kunstnerisk udsmykning af kollegiets samlingsal og bibliotek.

Møder i Odense og Aalborg

Fangeforeningen i Odense havde indbudt sine medlemmer til møde i højskoleforeningens store sal torsdag den 29. sept.

Aftenen fik så stor tilslutning, at 200 måtte gå igen uden at kunne få plads.

Formanden for Gestapofangerne, fabrikant V. Clemmensen, talte og fremviste koncentrationslejrfilmen »Hjemkomsten« og den czekiske dokumentarfilm »Glem ikke«.

»Gestapos politiske Fanger« i Aalborg havde lørdag den 1. oktober lejet Palæ Bio til sit møde. 400 måtte gå igen uden at kunne komme ind, så stor var interessen for arrangementet.

Også her talte Clemmensen og redede for Gestapofangerne arbejde for gennem filmsforevisninger om besættelsestidens facta at oplyse vore dommere og politikere om det, man ikke måtte glemme.

Desuden talte formanden for Aalborgforeningen, Vilh. Jensen.

Der fremvistes den gribende film »Krigen i billeder« og »Glem ikke«.

Et menighedskor sang: »Altid frejdig« efter filmen, hvorefter der var 2 minutters stilhed.

Hjemmeværnet kalder.

Hjemmeværnet har nu startet en offensiv for at stimulere tilgangen. Kampagnen indlededes i september måned, blandt andet i København, hvor de socialdemokratiske foreninger indbyder til to møder med folketingsmændene Poul Hansen og Victor Gram som talere.

Som indbydere til en række møder landet over står i de fleste tilfælde sognerådene, men også soldaterforeningerne og skytteforeningerne er med. Også plakater vil blive taget i brug i kampagnen. Der er fremstillet 12.000 plakater — tre forskellige.

5-maj-forening i Tyskland

Tyskere, der efter krigen mistede deres stillinger, fordi de havde været aktive

medlemmer af Hitler-partiet, har nu dannet en organisation, der skal tage sig af deres forhold. Organisationens hovedformål er at gengive dem deres gamle stillinger og iøvrigt sørge for, at de fuldt ud får samme rettigheder som andre borgere i landet.

Gave til frihedsmuseet i Sønderborg

Sønderborg frihedsmuseum, der må betegnes som et af de mest interessante i Danmark, har fra Aalborg-Maleren og Charlottenborg-udstilleren Carlo Wognsen modtaget en værdifuld gave i form af 40 karikaturer af tidligere Frøslev-fanger. Tegningerne ophænges i museet.

Foræringen er kommet i stand gennem stationsleder Fedder Jensen, Falck, der sad sammen med Wognsen i Frøslevlejren.

Blandt de 40 yderst vellignende portrætter er daværende grænsegendarmerichef A. S. Ørsted-Petersen, overgendarm N. P. Andreasen, Sæd, redaktør A. P. Møller, Gråsten, politimester Hartmann, Haderslev, kaptajnlojtnant Madsen, Tønder, bogholder Ahlgren Petersen, Haderslev, og af særlig kendte ikke-sønderjyder findes bl. a. et portræt af politiinspektør Møllerup, København.

Wognsen har i øvrigt lovet at skænke en del raderinger til frihedsmuseet i Sønderborg, alle med motiver fra Frøslevlejren.

Fangeforeningen i Odense

Fangekammeraterne i Odense har tidligere haft en Sachsenhausen-forening, en Frøslev-forening og en afdeling af Landsforeningen. Efter Landsforeningens ophævelse udsendte en kreds af tidligere fanger en indbydelse til dannelsen af en ny fangeforening. Dette er resulteret i dannelsen af GESTAPOS POLITISKE FANGER, en forening, der på rent kammeratligt grundlag ønsker at videreføre sammenholdet fra besættelsestiden.

Foreningen tæller 150 medlemmer, og der betales et årligt kontingent på 6 kr. Som formand har man valgt kriminalbetjent V. Elgaard, Carl Bernhardsvej 34, Odense, der er gammel Frøslev-fange. Den 5. maj markeredes af foreningen ved en frihedsfest, hvor biskop Øllgaard talte, og

hvor der var underholdning af skuespilere fra Odense teater.

Frøslev-Fårhus-Padborg

Krigsministeriet har overtaget den tidligere af fængselsvæsenet benyttede Fårhuslejr, som samtidig får navneforandring til Padborgejren.

Under det nye navn Padborgejren skal den nu være kaserne for danske soldater. Der har været visse belægningsvanskeligheder i jyske divisionsområde, og Padborgejren, som kan rumme ca. 1000 mand, vil kunne bidrage til at afhjælpe pladmangelen. Den vil blive taget i brug fra 1. november, og formentlig vil en bataillon fra Viborg og een fra Odense, hvor det også kniber med belægningspladsen, blive garnisoneret i Padborgejren.

Ejendommelig kendelse

Den 12. december kl. 13,05 vil ægteparret Gottfried og Lotty Hollander blive kendt døde af Københavns byret.

Ægteparret Hollander, der begge er født i Berlin, blev deporteret til Auschwitz i 1943, og siden har man intet hørt til dem. Nu — næsten seks år efter — anser man det for givet, at de har lidt døden i den frygtede koncentrationslejr, og deres efterladte børn har ønsket kendelse på, at denne formodning er rigtig. Alle børnene har i øvrigt forladt Danmark — de har søgt sig en ny fremtid i Israel.

Fra et søforhør under besættelsen.

— Umuligt, der findes overhovedet ingen engelske U-baade i Østersøen, det hindrer den tyske flåde. Deres skib maa være stødt på en mine.
— Så har det været en meget høflig mine, for den talte engelsk til os, og den gav os 20 minutter til at gå i bådene.

Omhyggeligt arkivarbejde

Allerede straks efter befrielsen i maj 1945 indledede rigsarkivet en række forhandlinger med modstandsbevægelsens ledende mænd om at få sikret deres bevarede skriftlige kilder til besættelsestidens historie. Mod forventning viste det sig, at der var adskilligt mere i behold, end man på forhånd kunne vente. Flertallet af de store organisationers arkiver, f. eks. »Regionernes« og dansk-svensk flygtningetjenestearkiver er straks afleveret til rigsarkivet eller — for de førstes vedkommende — til landsarkiverne. Store vanskeligheder voldte det at finde frem til de forskellige samlinger, som var i privat eje. Imidlertid viste det sig så heldigt, at en privatmand, adjunkt Jørgen Hæstrup i Odense, der som aktiv deltager i modstandsbevægelsen havde særlige forudsætninger for at løse opgaven, var gået i gang med den.

Som resultat af arbejdet, der nu er afsluttet, er indsamlet ca. 30, delvis meget omfattende, privatarkiver eller institutionsarkiver, der alle indeholder værdifulde bidrag til vigtige sider af modstandskampens historie. Endvidere har ca. 75 enkelt-

personer afgivet beretninger om deres andel af kampen, disse er for en væsentlig del ført i pennen af adjunkt Hæstrup, men godkendt af beretteren. Både arkiver og beretninger er deponeret i rigsarkivet, hvor de vil være utilgængelige indtil 1970.

Hvem var i Brandenburg?

Værkfører V. Mørk-Jensen, Sundby jernstøberi, Sundby Thy pr. Snedsted, har fra sin fangekammerat, arkivar Walter Hammer, (2) Brandenburg (Havel) Kurstrasse 21, Tyskland, modtaget en anmodning om at være behjælpelig med fremskaffelsen af oplysninger om, hvilke danskere, der har siddet i Brandenburg tugthus.

Man kan sætte sig i forbindelse enten med Mørk-Jensen eller direkte skrive til arkivar Walter Hammer.

Vi skal senere nærmere omtale det interessante og værdifulde arbejde, som idealisten Walter Hammer udfører; i denne forbindelse skal vi nøjes med at meddele, at Walter Hammer har oprettet et arkiv og museum med billeder af alle politiske fanger, fremfor alt de henrettede fra tugthuset i Brandenburg.

ker legemligt arbejde og læser bøger om arkitektur.

Krigsforbryderne får levnedsmiddel-rationer, der svarer til dem, arbejderne får udleveret på rationeringskort.

Med fjorten dages mellemrum får de en pakke tobak. En gang om måneden må fangerne afsende et brev, og med tre måneders mellemrum har de tilladelse til at tale med besøgende i 15 minutter, men dette tidsrum går ofte, uden at der indfinder sig slægtninge for at tale med fangerne.

Hver lørdag eftermiddag holder en fransk præst en gudstjeneste, der overværes af alle fanger med undtagelse af Rudolf Hess. Under disse gudstjenester ledsager Funk salmerne på orglet.

Ingen i Berlin tager noget som helst hensyn til den kendsgerning, at der nu er gået to år, siden de syv øverste nazister blev indsat i Spandau-fængslet, skriver »Die Welt«.

Ofrene fra Husum hædres

Søndag den 25. sept. holdtes i Husum en stilfuld mindehøjtidelighed for ofrene fra KZ-lejrene.

Man samledes uden for Nissen-huset til et anseligt Tog, der under Sörgemusik gik igennem Byen til øst-kirkegården, hvor man tog opstilling ved gravene med de 300 fanger, der døde i koncentrationslejren i Engelsborg. På det store kors, der er rejst til ære for døde fra Danmark, Holland, Frankrig, Belgien, Rusland, Polen, Grækenland, Italien og Tjekkosllovakiet, står der »In domo patrum habitationes multae sunt«.

Efter at et arbejder-sangkor havde sunget en sang for de døde, talte Gustav Hess fra »Foreningen for Nazismens forfulgte«. Han sagde, at fortiden kun kunne være til gavn, hvis menneskene ville lære, at aldrig mere skal had og vilkår regere, men at kærlighed og forståelse må sættes højere end alt i verden.

Efter endnu et musikstykke nedlagdes der til slut en hel række smukke kranser fra bl. a. sydslesvigsk vælgerforening, sydslesvigsk forening, de politiske partier, myndighederne, politiet og andre organisationer.

Syv glemte Nazi-spidsers liv i Spandau-fængslet

De syv tyske ærkekrigsforbrydere, der blev idømt langvarige fængselsstraffe ved processen i Nürnberg, er de eneste fanger i det store Spandaufængsel, der har adskillige tusinde celler. Fængslet koster årligt Berlin 450.000 mark, oplyser borgmester dr. Otto Suhr. Dette beløb skal nu reduceres med 100.000 mark og der skal derfor skæres stærkt ned i fængselspersonalet.

Bladet »Die Welt« i den britiske sektor har bragt en skildring af, hvordan livet går i Spandau-fængslet for de syv Nazi-spidsere, som ved Nürnberg-dommen slap for henrettelse og i stedet for blev indsat i Spandau-fængslet i Berlin. De har nu siddet der i to år.

Hitlers tidligere økonomiminister Walter Funk, der blev idømt livsvarigt fængsel, har engelsk blod i sine årer. Funk lider af en blodsygdom, der har gjort en blod-

transfusion nødvendig. Engelske soldater ydede et lille bidrag af deres blod. De vidste ikke, hvem de hjalp.

Den tidligere admiral Erich Raeder er lige blevet opereret for brok, men har det nu bedre. Hans efterfølger, admiral Karl Dönitz, har fået tilladelse til at bære særligt undertøj, fordi hans hud er overømfindtlig.

Hitlers stedfortræder, Rudolf Hess, giver fængslets udenlandske læger mest at spekulere over. I lang tid opfører han sig fuldstændig normalt, hvorefter han pludselig begynder ophidsede samtaler med sig selv i sin celle.

Den tidligere tyske udenrigsminister Konstantin von Neurath holder af at arbejde i fængslets lille have, medens den tidligere rigsunddomsfører, Baldur von Schirach, tilbringer det meste af sin tid med at læse fransk litteratur.

Hitlers arkitekt, Albert Speer, foretrak-

Værnemagts-soldat og modstandsmand

At nogle af besættelsestidens unge danske modstandsfolk undertiden, når det var formålstjenligt, trak i den ellers så forhadte tyske uniform, er almindeligt kendt. Men at der ogsaa var unge mennesker, som med rette bar den grønne uniform — fordi de som tyske statsborgere var indkaldt til militærtjeneste —, og som samtidig var saa gode modstandsfolk som nogen, er vist ikke ret meget kendt. Det var imidlertid tilfældet; det drejede sig navnlig om dansksindede sydslesvigere, som jo ikke kunne komme udenom at trække i den forhadte uniform. Nogle af dem måtte til deres andre lidelser ogsaa bære den: at være med til at besætte det land, som de i virkeligheden regnede for deres fædreland: Danmark.

Jeg tænker på en af dem, Chr. M.; han var af bondeslægt, og slægten var dansk. Siden 1864 havde man stadig holdt den danske skanse dernede i Sydslesvig; forfølgelserne fra de lokale tyske myndigheder og fra tysksindede bysbørn havde gjort sindene stærke og karakteren fast. Da Chr. M. blev indkaldt og som værnemagts-soldat kom til København, var det ham derfor ganske naturligt at prøve paa sammen med en kammerat at finde frem til samarbejde med danske modstandsfolk. Sammen med disse var han med til adskillige sabotage-handlinger — i grøn uniform, dog med en cotton-coat over sin uniform. Han var klar over, at hvis han under en sådan aktion blev pågrebet, var hans dødsdom fældet med det samme; alligevel kunne han ikke lade være, og stadig gik det da ogsaa godt. Et par gange var det dog ved at gå galt.

Den ene gang — det må have været tidligt på året 1945 — var han efter en sådan færd på vej hjem til Kastellet, da sporvognen, han kørte med, blev standset; alle pas-

sagerer skulle undersøges. Straks de tyske politifolk opdagede, at han bar tysk uniform under sin cotton-coat, var det rent galt, idet det selvfølgelig var værnemagtsfolkene strengt forbudt at have en sådan påklædning. Men hvad gjorde Chr.? Han gav sig til at skælde gestapofolkene ud: om de ikke vidste, at de intet havde at sige over tyske officerer; hvis de ikke holdt deres fingre fra ham, skulle det komme til at skade dem tjenstligt! Og da udskældningen blev foretaget paa et formulderent og kraftigt tysk sprog, fik tyskerne slet ikke tid til at konstatere, at der under cotton-coat'en ingen officers-distinktioner var! De gav mange undskyldningen — og gik videre til næste passager.

En anden gang havde Chr. fået fat på en bil til at køre sig hjem; da kom der pludselig luftalarm. Chr. kørte imidlertid blot videre, og da bilen lidt efter blev standset af en tysk patrulje, fortalte Chr. med blinken i øjnene, at han havde

været ude på et lille forbudt eventyr (derfor ogsaa cotton-coat'en!), og nu måtte han endelig skynde sig til kasernen, hvor der p. gr. a. luftalarmen var brug for ham, og hvor hans fravær ikke gerne maatte blive opdaget. Tyskerne mente, de forstod, hvad det var for et eventyr, han sigtede til, smilede, og lod ham køre videre.

Disse par træk lyder ikke af noget særligt, når de fortælles 4 år efter kapitulationen, men den, der endnu ikke har glemt datidens forhold, kan sætte sig ind i, hvad sådanne aktioner har krævet af mod og snarrådighed.

Nu sidder Chr. på sin fædrengård i Sydslesvig; gårdejerkonen har han taget med sig fra København (også hun var med i det illegale arbejde); begge arbejder de stærkt med på de danske kulturelle og politiske skanser; de længes efter, at ogsaa dette arbejde skal føre til friheden, så de og deres lille dreng frit kan hejse Danebrog over den gamle, danske fædrengård.

Kai Lærkholm.

Kampen for frihed.

Arnulf Øverland: Nordiske randstater eller atlantisk fred. 76 s. — »Fremad«.

Den norske digter Arnulf Øverland har med stor styrke fortsat den kamp for menneskelig frihed, som han satte alt ind på i krigens tid, og han er en af dem, hvis ord der lyttes til i den nuværende situation. Han har ganske frygtløst sagt sin mening om den russiske politik og fremhævet den trusel imod den menneskelige frihed, som denne politik rummer, når man ser, hvorledes dette kæmperige har underkuet små nationer.

Disse synspunkter kommer ogsaa stærkt frem i dette lille skrift.

Det former sig for en stor del som et opgør med den svenske forestilling om en neutralitetspolitik, som han anser for urealistisk, og han går derfor ogsaa ind for

den vestorienterede nordiske politik, således som den er blevet virkeliggjort senere gennem Danmarks og Norges tilknytning til Atlantpagten. Dette er udtrykt gennem bogen titel: Nordiske randstater eller atlantisk fred.

Af andre bidrag i skriftet findes en meget smuk mindetale, som han holdt i Calmeyergatens missionshus i Oslo den 24. september 1948 over Folke Bernadotte.

Endvidere har han nogle afsnit, hvor han kommer ind på det tyske problem, som det forekommer mig, at han behandler på en værdig måde, med forståelse for det almenmenneskelige heri og for de vanskeligheder, det særlig rummer for de folk, der har lidt mest under det tyske tyranni.

I et bidrag om »landssvig og retsopgør« samler han sit synspunkt i disse ord: »Nu må vi bære os således ad, at sårene efter

krigen kan gro til. Den, der er dømt efter loven og har udstået sin straf, han skal ikke have nogen tillægsstraf i form af boykott. Men han må ikke fortælle, at han er uskyldig dømt. Og hvis han er »lige så god« som vi andre, da kan vi ikke drage samme læse.

Det er et ejendommeligt træk ved ham, at man stadig lufter sin uvilje imod alle præster. Det kommer f. eks. frem i hans stærke udtalelser til fordel for børnebe-grænsning, i hvilken skik han ser den ene-
ste redning imod sult og fremtidige krige.

Det er mærkeligt, at denne mand, der kæmper så stærkt for åndelig frihed, for det åndeliges vældige betydning, det irra-tionelles uundgåelige berettigede plads, at han trods alle sine personlige oplevelser stadig er en så stor rationalist. Han har ikke øjet åbent for, hvad synd er, han ser kun en vis menneskelig ufuldkommenhed heri, som man kan komme til livs med al-mindelig sund fornuft.

Dette gør, at man får den fornemmelse, at han stadig ikke er realistisk nok, og derfor åbenbarer en betydelig større ver-densfjernhed end den, som han beskylder de teologer, han angriber, for at gøre sig skyldig i.

Paul Holt.

Hvad med den tyske provst?

En læser gengiver i Flensborg Avis Aage Dahls artikel og spørger om, hvad der er sket med den tyske provst i Hu-sum.

Bladet svarer, at den pågældende provst ikke længere er i embedet; han er pen-sioneret. Den nuværende provst i Husum overtog embedet efter kapitulationen.

Buckenwald-fange søger kontorarbejde

Quåde Mogensen,

Lindegårdsvej 28 A, Charlottenlund.

Lykkelige menneskers mådehold kom-mer af den sindsligevægt, som lykken har skaffet dem.

(La Rochefoucauld).

Hvad vidste befolkningen om de tyske k-z-lejre? Hvordan reagerede den?

Disse spørgsmål har hele befolkningens interesse og vor i særdeleshed. Vi bringer her et usædvanligt dokument fra den sydslesvigske by Ladelund, nær den dansk-tyske grænse. Vi har tidligere skrevet om dette emne, og billedet, vi har måttet tegne var forstemmende. Læs denne beretning med eftertanke.
Der var dog nogle retfærdige i Israel.

(afsluttet)

Uddrag af Ladelund Sogns Krønike

skrevet af Pastor JOHS. MEYER, Ladelund

PÅ kirkegården har jeg talt med mange straffefanger og således fået nærmere oplysninger. Det var en selvfølge, at vi ikke måtte tale et ord med dem, men vagtposterne var ordentlige og har aldrig gjort vanskeligheder. Jeg havde på kir-kegården anordnet, at kun 50 pct. af fangerne skulle arbejde ad gan-gen. Resten gik ind i kirkens fyr-
rum og hvile sig. Her kunne vi og-så, uden at det blev opdaget, stikke noget mad til fangerne. Adskillige gange har jeg hos bager Ochsen købt brød uden mærker. Om han har vidst, hvad brødet skulle bru-ges til, ved jeg ikke. Også har jeg gentagne gange taget mad med hjemmefra til de stakkels menne-sker, ligesom jeg har givet dem me-get af min hjemmeavlede tobak. SS-mændene, der adskillige gange viste sig på kirkegården, ville for-byde arbejdsdelingen, og jeg måtte stærkt fremhæve, at det var mig, der var herre over kirkegården og ene havde at bestemme her. Således ville en SS-mand også forbyde, at der blev sat et enkelt trækors på massegraven. De døde var for ham døde, mente han; for mig imidler-tid langtfra, svarede jeg. Freden vil-le dog engang komme og hadet mellem nationerne høre op. Så ville der bestemt komme pårørende til de afdøde for at se til deres kæres grave.

Korsene blev stående til trods for SS-mændenes forbud.

Hvad havde disse straffefanger nu forbrudt?

Nogle eksempler:

1) Jeg kommer hen på kirkegår-

den for at se til arbejdet. Da ser jeg, at en straffefange tager en ci-garstump op af lommen. Han har imidlertid ingen tændstikker på sig, og en af vagtposterne går da hen til ham og giver ham ild. Jeg siger til vagten, at jeg har glædet mig over denne lille kærlighedstje-neste og over, at han har medfølel-se med fangen. Ja, fortæller vagten så, vi kender jo hinanden. Denne mand var tidligere sognerådsfor-mand i nabolandsbyen derhjemme. De stammede begge fra Sudeterlan-det. Vagtposten var gartneriejer og fortalte mig om sit hjem. Derpå vi-ste han mig nogle billeder af sin familie og sit gartneri, bl. a. også en agurkeplantage. Straffefangen så ligeledes på billederne, og de to, straffefange og vagtpost, talte om deres hjem. Derpå spurgte jeg straffefangen: »Sig mig engang, hvad har De egentlig forbrudt, at De nu er her?« Da fortalte han, at han tidligere havde været social-demokratisk sognerådsformand, og efter den 20. juli var en bølge af arrestationer gået hen over landet. Han var derfor blevet anholdt, og fordi han ikke havde nogen pårø-rende i den tyske værnemagt, var han blevet sat i koncentrationslejr.

Altså en fuldstændig uskyldig mand! At han har talt sandhed er jeg fuldstændig overbevist om. Hans fortælling blev også bekræf-tet af vagtposten.

2) Mange af de døde stammede fra en lille hollandsk by, Putten, lagde jeg mærke til. En dag spurg-te jeg på kirkegården en ung hol-landsk straffefange, om han kendte

byen Putten. Ja, han var fra Putten. Jeg spurgte ham om, hvad folke-
ne i Putten egentlig havde forbrudt,
idet der var så mange døde derfra.
Han fortalte mig da, at der i hans
by var blevet skudt to tyske offi-
cerer. Derpå var alle mænd blevet
anholdt og anbragt i koncentrati-
onslejr. Han tilføjede bittert, at
han aldrig var blevet forhørt, og
det var slet ikke sikkert, at de ty-
ske officerer virkelig var blevet
skudt af nogen fra byen.

Altså fuldstændig uskyldige folk
bliver i koncentrationslejren i La-
delund pryglet til døde, og vi er
magtesløse!

3) Jeg taler med en ung hollæn-
der. Han har et fint, åbent ansigt.
Således ser en forbryder ikke ud.
Han beklager sig bittert over den
umenneskelige behandling i lejren.
På mit spørgsmål om, af hvilken
grund han er kommet i lejren, for-
tæller mig følgende: Han har væ-
ret privatchauffør hos en storindu-
strimand i München-Gladbach.
Han nævnte også vedkommendes
navn, som jeg imidlertid har glemt.
Af denne havde han fået ferie for
at besøge sin familie i Holland. De
hertil nødvendige papirer havde al-
le været i orden. Det var på den tid,
da englænderne landede på konti-
nentet. I sin hjemstavn var han ble-
vet standset af en SS-politipatrouil-
le og anholdt, skønt alle hans pa-
pirer havde været i orden, med den
bemærkning, at han, så snart der
var en mulighed derfor, dog ville
gå over til englænderne for derefter
at kæmpe mod tyskerne. Og såle-
des var han kommet i concentra-
tionslejr. Han nærede dog godt håb
om atter at blive sat på fri fod, da
han jo var fuldstændig uskyldig.
Han mente, at hans tilfælde en dag
ville blive undersøgt og hans uskyldi-
ghed komme for dagens lys, og
han ville bestemt blive sat på fri
fod. Han ville heller ikke drikke
vand fra en vandpyt og gøre alt for
at komme over den onde tid i kon-

centrationslejren, for en skønne dag
ville han bestemt blive løsladt. Mon
han ikke har taget fejl, den unge
hollænder? Gud Herren holde sin
beskyttende hånd over ham og lede
ham tilbage til hans hjem. Han
mente også, at hans chef bestemt
ville gå ind for ham og udvirke
hans løsladelse.

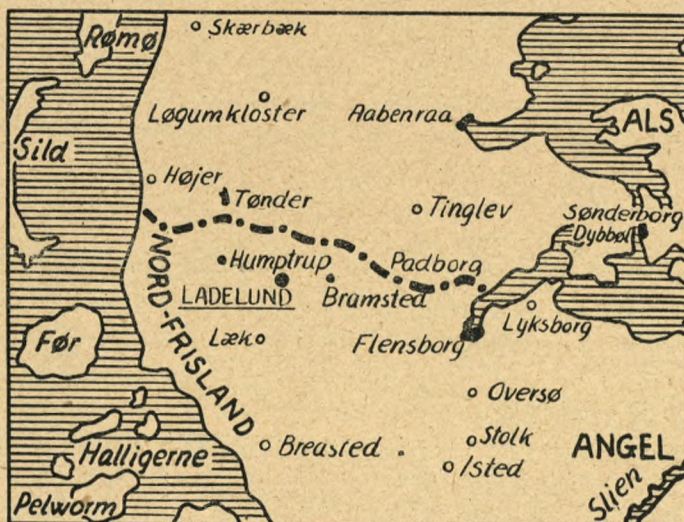
Disse tre eksempler turde være
tilstrækkelige til at vise, af hvilken
grunde straffefangerne var kommet
i koncentrationslejr.

NU DE DØDE, som jeg så,
var så magre som skeletter. De
var indhyllet i papirsække, og ca.
16 blev samtidig kørt til kirkegår-
den på gårdejer Jens Rasmussens
vogn. Det var ofte regnvejr, og dis-
se papirssække var ofte opblødt
som følge af fugtigheden, uddunst-
ningen, blodet og ekskrementerne,
så at jeg kunne se de nøgne lig.
Mange, mange af dem bar i den
grad mærker efter slag, at jeg som
lægmand siger, at de var blevet
pryglet ihjel. Særlig tit så jeg på
sædet, ryggen, halsen og hovedet
blodunderløbne pletter og striber.
To eller tre var blevet skudt i
nakken. To lig var indhyllet i tæp-
per, der var fast omvundet med
ståltråd. Jeg sagde til fangerne, at
de skulle vikle ligene ud af tæpper-
ne og give disse tilbage til lejren.

Herpå svarede føreren (også straf-
fefange) og den ledsagende SS-
vagtpost, at det var forbudt. Lige-
ne skulle under alle omstændighe-
der begraves i tæpperne. Jeg var
magtesløs og kunne kun se til.
Hvordan må disse stakkels menne-
sker ikke have set ud! Gud forbar-
me sig i nåde over vort folk. Det
tager gennem disse lejre en uhyre
blodskyld på sig. Og vi er magtes-
løse. Hvis bare i Tyskland en or-
ganiseret modstand mod disse SS-
og gestapo-metoder var mulig! Men
hvad hjælper det, at en enkeltper-
son foretager sig noget herimod.
Han vil uden barmhjertighed blive
spærret inde.

Ved en begravelse var der af de
stakkels døde på vejen fra vognen
til graven (kun nogle få meter) fal-
det så meget kød af — hvad enten
ligene allerede var gået i forrådnelse,
eller kødet var blevet slået løs
— at jeg, efter at ligene var blevet
lagt ned i graven, gav ordre til, nu
også at lægge disse rester af men-
neskelige lig ned i graven. Så ofte
jeg kunne få tid tilovers til det, har
jeg draget omsorg for, at de døde
ikke blev kastet mellem hinanden
ned i graven, men blev lagt ned i
rækker med ansigtet vendt mod
øst. Efter begravelsen bad jeg straf-
fefangerne om sammen med mig at
stille sig rundt om graven for at

Ladelund ligger lige
ved den danske
Grænse

bede et fadervor. Efter velsignelsen gjorde jeg korsets tegn.

DER var straffefanger tilhørende alle erhverv og samfundslag. Således henvendte en jurist, der bl. a. havde studeret i Göttingen, sig til mig og spurgte, om jeg dagen før havde begravet en fange, og så nævnte han hans navn, fra Sudeterlandet. Jeg kunne godt huske dette navn. Han spurgte mig, hvor fangen lå. Jeg viste ham graven. Nu bad jeg ham om at fortælle mig, hvorfor han ville have det at vide. Da fortalte han mig, at den afdøde havde været aktiv oberstløjtnant, og at familierne havde omgåedes hinanden. Såfremt han skulle vende tilbage, ville han meddele overstløjtnantens hustru, hvor hendes mand lå begravet. Denne jurist var en stor matematiker. Han spurgte mig om antallet af døde og regnede derpå nøjagtigt ud, hvornår den sidste af de 2000 ville være død. Såfremt han skulle blive en af de sidste, ville han endnu have så og så lang tid tilbage at leve i. Han talte med stor bitterhed om pryglestraffen og loftede samtidig sin kasket for at vise striberne på sit hoved.

Da jeg engang sad overfor SS-føreren i lejren for at drøfte en udvidelse af kirkegården, henviste jeg til den kommende julefest og bad om, at de stakkels straffefanger til denne kærlighedens fest måtte få tildelt nogle begunstigelser. Han viste denne tanke langt fra sig og afviste på en barsk måde julen som kristen fest. Nogle dage senere sagde han imidlertid til mig, at han havde overvejet sagen. Fangerne skulle alligevel mærke noget til julen. Han ville i Flensborg lade bage kager af rugmel, endvidere ville han udlevere sødet te og rygevarer, og ude på gårdspladsen skulle der opstilles et juletræ. De kom imidlertid bort allerede inden jul.

AF FANGERNE hørte jeg, at der også fandtes præster i lejren. Jeg gik herefter hen til SS-føreren og spurgte ham, om der var noget, jeg kunne gøre for mine embedsbrødre. Han bekræftede tilstedeværelsen af nogle præster. En af dem var evangelist, og han spurgte mig om, hvad det var. Jeg oplyste ham herom. Gøre noget for dem kunne jeg ikke, tværtimod, egentlig måtte han beholde mig i lejren, for jeg måtte ikke engang have den tanke at ville hjælpe disse folk. Midt i november kom der en revision, udført af en højere SS-fører. Fra den tid blev behandlingen bedre. De alvorligt syge behøvede ikke mere at gå på arbejde, forplejningen blev bedre, og der blev indført en hviledag om ugen.

Disse uger var frygtelige for sognet. Vel enhver med undtagelse af 300-procents nazisterne var dybt rystet. Man talte i landsbyerne kun om lejren, og enhver beklagede intet at kunne foretage sig. Nogle af vore folk, der havde udtalt sig til gunst for straffefangerne, undgik ligesom jeg kun med nød og næppe at blive ført bort. (Derpå følger nogle navne). I angst og bæven spørger vi os selv, hvad fremtiden vil bringe. Førersens hovedtræk er had mod alle, der ikke slavisk bøjer sig for deres krav. Nazisternes vej er vædet med blod og dækket med hemmelige forbandelser og repræsenterer et tilbagefald til den mest primitive barbariske mennehistories tid. Landsbyen vender efter denne oplevelse med koncentrationslejren en gang for alle ryggen til nationalsocialismen. Som sjælesørger kender jeg min menigheds indstilling.

Gud Herren lade os opleve den dag, da de uskyldige atter bliver sat på fri fod, og tilgive i nåde vort folk denne synd. Den enkelte er magtesløs, og vi kan ikke regne ud, hvorledes befrielsen skal komme. For i det mindste at foretage sig

noget, har jeg kort skildret tilstandene i Ladelund-koncentrationslejren, som jeg har tilsendt indenrigsministeriet, ligesom jeg har sendt en afskrift heraf til førerhovedkvarteret. Jeg har længe kæmpet med mig selv om, hvorvidt jeg skulle afsende skrivelsen. Da jeg puttede den i postkassen, var jeg inderlig glad over at have foretaget mig noget, så måtte der komme ud af det, hvad der ville. Indtil nu har jeg ikke haft besøg af gestapo af den grund, men fangernes stilling er derigennem blevet i væsentlig grad forbedret. (Se ovenfor.)

Denne afskrift er i overensstemmelse med orininalen indeholdt i den af pastor Meyer forfattede sognekrønike.

(sign.) Meyer,
pastor.

Vi er blevet spurgt, om der også var danske fanger i lejren i Ladelund.

Efter hvad vi har kunnet konstatere, har dette ikke været tilfældet.

Årsagen menes at være, at Ladelund lå så nær ved den danske grænse. Tyskerne mente, at det ville være for stor en fristelse til flugtforsøg at sende danske fanger dertil.

Næste nummer af

Pigtraad

kommer 15. Novbr.

★

Artikler og meddelelser
må være redaktøren i
hænde senest 28. Oktbr.

Adresse:

Slagelsegade 9^a, Kbh. Ø.